

माऊली मराठी व्याकरण - ५

३. वर्ण व उगमस्थान त्यांची उच्चारस्थाने

- क. १. मराठीत एकूण १२ स्वर आहेत. २. मराठी भाषेचे लेखन देवनागरी लिपीत केले जाते. ३. क
४. मराठी लिपी डावीकडून उजवीकडे अशा प्रकारे लिहिली जाते. ५. ज ६. मराठी भाषेत एकूण ४८ वर्ण आहेत.
७. आपल्या तोंडावाटे निघणाऱ्या मूलध्वनीला 'वर्ण' असे म्हणतात. ८. मराठी भाषेतील स्वतंत्र वर्ण 'ळ' हा आहे.

४. शब्द-विचार

- क. १. आवाज २. सकाळ ३. मगर ४. झाड ५. सूर्य
६. तलवार ७. दशरथ ८. राणी ९. जमीन १०. खिडकी

६. नाम

- क. १. मित्रता २. व्यक्तित्व ३. निश्चयी ४. कारागिरी ५. प्रतिष्ठितपणा ६. उसनवारी
ख. १. वेडेपणा २. तारुण्य ३. थोरपणा ४. निर्गुणता ५. दुष्टपणा ६. धूर्तपणा
ड. १. घर - सामान्यनाम २. बाबा आमटे - विशेषनाम ३. गर्दी - समूहवाचक नाम
४. छानसे - विशेषनाम ५. शांती - विशेषनाम ६. शहाण्याला - धातूसाधित नाम
७. देणाऱ्याने - धातूसाधित नाम ८. रमा - विशेषनाम ९. दाटी - समूहवाचक नाम
१०. कळप - समूहवाचक नाम ११. आजी, साखर - सामान्य नाम १२. गर्दी - समूहवाचक नाम

७. लिंग

- क. १. मालकीण घराच्या बाहेर गेली. २. आई बाजारात गेली. ३. नर्तिका राजदरबारात नृत्य करते.
उत्तर: मालक घराच्या बाहेर गेले. उत्तर: बाबा बाजारात गेले. उत्तर: नर्तक राजदरबारात नृत्य करतो.
४. अभिनेत्रीने सुंदर अभिनय केला. ५. त्या युवतीने सुंदर भाषण दिले. ६. आई आपल्या मुलांवर चांगले संस्कार करते.
उत्तर: अभिनेत्याने सुंदर अभिनय केला. उत्तर: त्या युवकाने सुंदर भाषण दिले. उत्तर: बाबा आपल्या मुलांवर चांगले संस्कार करतात.
७. लेखिकेने चांगले पुस्तक लिहिले. ८. आजी रात्री गोष्ट सांगते. ९. म्हातारी खूप प्रेमळ होती.
उत्तर: लेखकाने चांगले पुस्तक लिहिले. उत्तर: आजोबा रात्री गोष्ट सांगतात. उत्तर: म्हातारा खूप प्रेमळ होता.
१०. मामी माझ्यावर रागवली. ११. शेजारच्या काकू खूप कष्टाळू आहेत.
उत्तर: मामा माझ्यावर रागवला. उत्तर: शेजारचे काका खूप कष्टाळू आहेत.
- ख. १. लेखिका २. नात ३. लांडोर ४. शेजारीण ५. वहिनी ६. लोहारीण
७. मैत्रीण ८. तरुणी ९. हत्तीण १०. बहीण ११. पत्नी १२. बोका
१३. व्यापारी १४. पाटलीण १५. विदुषी १६. बेगम

८. वचन

- क. एकवचन - मनोर, सावली, पोर, काठी
अनेकवचन - वर्षे, शपथा, चापट्या, नाटके, डोके, कावळे, पंजे
- ख. १. ती मुले रडत होती. २. झाडावर फुलपाखरे बसली आहेत. ३. शेतात पाखरू भिरभिरत आहे.
४. ती मुले रडत आहेत. ५. त्याने चित्रे चांगली काढली. ६. घराजवळ कुत्रे भुंकत होते.
७. अंगणात झाडे आहेत.

९. विभक्ती

- क. १. षष्ठी विभक्ती २. सप्तमी विभक्ती ३. तृतीया विभक्ती ४. द्वितीया विभक्ती
५. सप्तमी विभक्ती ६. द्वितीया विभक्ती ७. सप्तमी

१०. सामान्यरूप

- क. १. निर्णयास, निर्णयाला २. बाकास, बाकाला ३. दोऱ्यात, दोऱ्याचा ४. पंख्यात, पंख्यास
५. धोब्याचा, धोब्याला ६. माळीला, माळीने ७. भावाने, भावाला ८. नातवाचा, नातवाला
९. फडक्यांना, फडकेंना १०. हिरोला, हिरोच्या
- ख. १. जिभेचा, जिभांचा २. पालीचा, पालीला ३. विद्येला, विद्येचा ४. नदीचा, नद्यांचा
५. काकूने, काकूला ६. बायकोला, बायकोने
- ग. १. पानाने, पानाचा २. लिंबाचा, लिंबाने ३. गळवाचा, गळवाला ४. तळ्यात, तळ्याला
५. डोक्यात, डोक्याला

११. सर्वनाम

- क. १. जे, ते २. जी, ती ३. जो, तो ४. जो, तो ५. जे, ते ६. जी, ती ७. जे, ते
- ख. १. मी आज गावाला जाणार. २. तू लवकर अभ्यास पूर्ण कर.
आम्ही सहलीला खूप मजा केली. तुम्ही सुट्टीत आमच्या घरी या.
३. तो खूप हुशार मुलगा आहे. ४. ते माझे काका आहेत.
ती माझी काकी आहे. त्या सर्वजण आमच्याच घरी जात होत्या.

१२. विशेषण

- क. १. आठ २. आमचे ३. थोडा ४. फारच
- ख. १. सात २. बैठी ३. सारी ४. हुशार ५. सोनेरी ६. उंच ७. सुंदर ८. निळ्या
- ग. १. जे आपल्याजवळ आहे त्यात आपण नेहमी समाधानी रहावे. २. मराठी सरदार खूप दानशूर होते.
३. समीर हा खूप अभ्यासू मुलगा आहे. ४. शहरातून खूप वर्षांनी मुलगा परत आला त्यामुळे गोदावरीकाकू खूप आनंदी होत्या.
५. किती ही अडचणी येवोत; पण रमेचा चेहरा नेहमी हसरा असतो.

१३. क्रियापद

- ★ १. सकर्मक क्रियापद २. अकर्मक क्रियापद ३. सकर्मक क्रियापद ४. सकर्मक क्रियापद
५. अकर्मक क्रियापद ६. सकर्मक क्रियापद ७. सकर्मक क्रियापद ८. संयुक्त क्रियापद
९. संयुक्त क्रियापद १०. अकर्मक क्रियापद ११. अकर्मक क्रियापद १२. सकर्मक क्रियापद

१४. काळ

- क. १. साधा भविष्यकाळ २. अपूर्ण/ चालू भूतकाळ ३. अपूर्ण/ चालू भूतकाळ ४. अपूर्ण/ चालू भविष्यकाळ
 ५. साधा भविष्यकाळ ६. साधा वर्तमानकाळ ७. साधा भविष्यकाळ ८. अपूर्ण/ चालू भविष्यकाळ
 ९. साधा वर्तमानकाळ १०. साधा भविष्यकाळ
- ख. १. मी सिनेमा पाहिला होता. २. सूर्य मावळत असेल. ३. बाळ दररोज शाळेत जात होता.
 ४. मी चित्रपट पाहिला असेल. ५. तो कविता लिहितो. ६. सूर्य दररोज पूर्वेला उगवतो.

१५. प्रयोग

- क. १. कर्तरी प्रयोग २. भावे प्रयोग ३. भावे प्रयोग ४. कर्तरी प्रयोग ५. कर्तरी प्रयोग
 ६. कर्तरी प्रयोग ७. भावे प्रयोग ८. भावे प्रयोग ९. कर्तरी प्रयोग १०. भावे प्रयोग
 ११. भावे प्रयोग १२. कर्तरी प्रयोग १३. भावे प्रयोग १४. कर्तरी प्रयोग १५. भावे प्रयोग

१६. क्रियाविशेषण अव्यय

- क. १. मागच्या २. फारच ३. आनंदाने ४. बरोबर ५. अद्यापही
 ६. गुपचूप ७. जवळ ८. केव्हा ९. वारंवार १०. पटापट
- ख. १. थोडावेळ २. सावकाश ३. सर्वत्र ४. काल ५. रोज
 ६. न ७. लवकर ८. सावकाश ९. का १०. वारंवार
- ग. १. तू उद्या नक्की ये. २. राम खूप सावकाश बोलत होता.
 ३. गावच्या आजीला घरी आलेला बघून रामला अतिशय आनंद झाला. ४. वाढदिवसाच्या तयारीत राकेशने मुळीच अभ्यास केला नाही.
 ५. भुताचा सिनेमा बघताना संजय काहीसा घाबरला होता.

१७. शब्दयोगी अव्यय

- क. १. झाडावर - स्थलवाचक अव्यय २. प्रेमापोटी - करणवाचक अव्यय ३. वर्षापूर्वी - कालवाचक अव्यय
 ४. शाळेजवळ - स्थलवाचक अव्यय ५. मनाजोगी - योग्यतावाचक अव्यय ६. भक्तासाठी - हेतुवाचक अव्यय
 ७. पुष्पासंगे - व्यतिरेकवाचक अव्यय ८. दोघांमध्ये - तुलनावचक अव्यय ९. वर्षातून - कालवाचक अव्यय
 १०. मुलाबाळासह - व्यतिरेकवाचक अव्यय
- ख. १. पासून २. बाहेर ३. कडून ४. तून ५. मध्ये
 ६. साठी ७. पेक्षा ८. सारखी ९. भर १०. साठी

१८. उभयान्वयी अव्यय

- क. १. अन् २. अथवा ३. कारण ४. म्हणजे ५. यास्तव
 ६. म्हणजे ७. वा ८. म्हणून ९. पण १०. अन्
- ख. १. आणि २. म्हणून ३. व ४. आणि ५. की
- ग. १. शेटजी चतुर होते; पण मूर्ख नव्हते. २. मी शाळेत शिरलो आणि शाळेची पहिली घंटा झाली.
 ३. चोराला भीती वाटली; म्हणून त्याला घाम फुटला. ४. तू स्वतः ये किंवा मुलाला पाठव. ५. मरावे परी कीर्ती रूपे उरावे. ✽
- घ. १. अचानक पाऊस आला त्यामुळे मुलांना बाहेर खेळायला जाता आले नाही.
 २. संजनाने खूप मेहनती केली; परंतु तिचा पहिला नंबर आला नाही.

३. मी सहलीला गेली नाही; **कारण** मला ताप आला होता.
 ५. पाऊस असो **किंवा** नसो आपण गावाला जायचेच.
 ७. सागर **आणि** समीर दोघे मित्र आहेत.
 ९. मला मामाकडे यायचे होते; **पण** माझी परीक्षा होती.

४. मी खूप सराव केला; **म्हणून** स्पर्धेत जिंकलो.
 ६. आई **अगर** बाबा कोणीही येवोत.
 ८. रामू हुशार होता **शिवाय** मेहनती ही होता.
 १०. तुला खेळायचे आहे **की** बाजारात यायचे आहे?

१९. केवलप्रयोगी अव्यय

- क. १. छे-छे २. चूप ३. अहाहा ४. छी ५. छे
 ख. १. अरेरे! २. छे-छे! ३. शी! ४. ठिक! ५. अहाहा!
 ग. १. अरेरे! राधाबाईंचे खूपच वाईट झाले. २. बापरे! केवढा मोठा हा अनर्थ. ३. अगं! तो असा मुलगा नव्हता.

२०. वाक्याचे प्रकार

- क. १. संयुक्त वाक्य २. प्रश्नार्थक वाक्य ३. उद्गारार्थी वाक्य ४. संकेतार्थी वाक्य ५. केवल वाक्य
 ६. नकारार्थी वाक्य ७. होकारार्थी वाक्य ८. संयुक्त वाक्य ९. आज्ञार्थी वाक्य १०. होकारार्थी वाक्य
 ख. १. मुलांनी अभ्यास केलाच पाहिजे. २. मी शाळेत जाताना पुस्तक विसरत नाही.
 ३. एके दिवशी युद्ध बंद झाल्याची बातमी येऊन धडकली. ४. वा! समोसे चांगले झाले आहेत.
 ५. तू हलगर्जीपणाने काम केलेस.

२१. शुद्धलेखन

- क. १. आम्ही कालच नगरहून आलो. २. शेजारचा अजय कालच सासरी गेला. ३. श्रीमंताना गर्व असतो.
 ४. विश्वास हा माझा मित्र आहे. ५. माधुरी उद्या सासरी जाईल. ६. वेड्यांशी जास्त बोलू नये.
 ७. सावित्रीबाईंचे सारं काम आटोपलं होत. ८. आम्हा मुलांना कोण विचारतो? ९. तुला कधी बक्षीस मिळाले.
 १०. हे मूल खेळत आहे.

२२. शब्दसमूहाबद्दल एक शब्द

- क. १. असंख्य २. अवर्णनीय ३. अनावृष्टी, अवर्षण ४. निष्कलंक ५. चौक
 ६. मदारी, गारुडी ७. अतिवृष्टी ८. आकाशगंगा ९. तपोभूमी १०. कार्यतप्तर
 ११. जगन्नाथ १२. अमर १३. अभाव १४. वक्तृत्व १५. कलाप्रेमी

२३. मराठी भाषेतील म्हणी

- क. १. करावयाची कामे पुष्कळ; पण त्यासाठी उपलब्ध वेळ फारच थोडा.
वाक्य- अचानक ताईचे लग्न ठरल्याने रात्र थोडी सोंगे फार अशी आमची स्थिती झाली.
 २. स्वतःची सोय झाली की मग परोपकार करणे.
वाक्य- मनोजची काम करण्याची पद्धत ही आधी पोटोबा मग विठोबासारखी असते.
 ३. वस्तूच्या लहान भागावरून त्या संपूर्ण वस्तूची परीक्षा होते.
वाक्य- शांताकाकूने शितावरून भाताची परीक्षा करून आपल्या सुनेचे गुण जाणले.
 ४. बाह्यतः पाहता मोठ्या गुणाचा भास होतो.
वाक्य- शहापूर गावाच्या सरपंचाचा थाट हा बडा घर पोकळ वासा असतो.
 ५. दुसऱ्याच्या परिश्रमाचा फायदा उठवणारी व्यक्ती.
वाक्य- सुमन काम न करता शाबासकी घेण्यात नेहमी आयल्या बिळावर नागोबा असते.

२४. वाक्प्रचार

★ १. मनात बाळगणे, अंतःकरणात जपणे.

वाक्य- आईने केलेला अपमान वहिनीने उराशी बाळगला.

२. त्रासाने अगदी कंटाळून जाणे.

वाक्य- कामाच्या व्यापामुळे नोकराचा जीव मेटाकुटीस आला.

३. नाश होणे.

वाक्य- चार दिवसाच्या मुसळधार पावसामुळे गावचे गाव उद्ध्वस्त झाले.

४. पूर्णपणे नष्ट होणे.

वाक्य- अचानक दरी कोसळल्यामुळे गावचे गाव जमीनदोस्त झाले.

५. उतावीळ होणे.

वाक्य- शहरातून खूप वर्षांनी येणाऱ्या मुलाला पाहण्यासाठी रमाकाकूचा जीव अधीर होता.

६. सर्व बाजूने संकट येणे.

वाक्य- मुलाची परीक्षा, बायकोच आजारपण, म्हातारी आई-वडिलांची देखरेख अशा सर्व जबाबदारीमुळे रवीकाकावर आकाश फुटल्यासारखे झाले.

७. दुसऱ्यावर अवलंबून राहून चैन करणे.

वाक्य- सागर त्याचा श्रीमंत मित्र मिहीरच्या जीवावर उड्या मारत असे.

८. काळजीपूर्वक सांभाळ करणे.

वाक्य- आजोबांची शेवटची आठवण म्हणून राजू त्यांचे घड्याळ जोपासत होता.

९. वरचढ होणे.

वाक्य- प्रकाश आई-वडिलांच्या अती लाडामुळे सर्वांच्या डोक्यावर मिऱ्या वाटत होता.

१०. सुखी होणे.

वाक्य- पहिल्यांदा समुद्रकिनारा पाहिल्यामुळे नीताला खूप आनंद झाला.

२५. विरुद्धार्थी शब्द

★ १. बोधट	२. कनिष्ठ	३. खेद	४. भेद	५. अज्ञान
६. निराकार	७. वास्तव	८. कंटाळवाणे	९. अधोगती	१०. अनिष्ट
११. विषमता	१२. मावळती	१३. बोधट	१४. विनाकारण	१५. निरुपद्रव
१६. दुराचरण	१७. उदार	१८. निःशस्त्र	१९. जावक	२०. अंत

२६. समानार्थी शब्द

★ १. शत्रू	२. वृत्त, वार्ता	३. खड्ग, समशेर	४. लापशी
५. गर्व	६. निष्णात, निपुण	७. स्मृती, स्मरण	८. तोरा, ऐट
९. युद्ध, झुंज	१०. खेडवळ, अडाणी	११. आकांत, कल्लोळ	१२. विद्रूप, बेढब
१३. सेवक	१४. यातना, दुःख	१५. अहंकारी, मानी	१६. रजनी, निशा
१७. संगती, संपर्क	१८. नाव, बोट	१९. शुष्क	२०. कर्तबगार, निपुण

२९. उतारालेखन

- क. १. चांगली कामे केली म्हणजे मनुष्य स्वर्गात जातो आणि वाईट कृत्ये केली की तो नरकात जातो, अशी आपल्याकडे पूर्वापार आख्यायिका आहे.
 २. स्वर्ग वर आकाशाच्या पलीकडे कोठेतरी आहे आणि नरक हा खाली पाताळात असावा असे मानले जाते.
 ३. क्रांती आपल्या मनातच होत असते.

४. स्वर्ग वर आकाशाच्या पलीकडे कोठेतरी आहे आणि नरक हा खाली पाताळात असावा असे मानले जाते. हे पत्ते आता बदलले आहेत, याची नोंद घेणे आवश्यक आहे.
 ५. मन हे स्वर्गाचे किंवा नरकाचे स्थान आहे.
- ख.**
१. 'कलरी' म्हणजे पूर्वीची युद्धशाळा होती.
 २. कथकली नृत्याच्या अभिव्यक्तीचे साधन अभिनय आणि हस्तमुद्रा आहे.
 ३. दक्षिणेतील द्रविड लोक प्राचीन काळापासून भगवतीदेवीचे उपासक आहेत.
 ४. कथकली ही नृत्यकला तीनशे-चारशे वर्षांपासून अस्तित्वात असली, तरी तिचे मूळ शोधायला मात्र पंधराशे वर्षे मागे जावे लागते.
 ५. त्रावणकोर हे कथकलीचे माहेरघर समजतात.
- ग.**
१. साधू फार वेळा तुरुंगात जाऊन आले होते; त्यामुळे साधूचे नाव बदनाम झाले होते.
 २. साधूने जीवनातील अधिकतर काळ तुरुंगात घालविला.
 ३. अपूर्व, विलक्षण
 ४. साधूने जगाला कारागृहाची उपमा दिली आहे.
 ५. स्वनिर्मित

३१. विरामचिन्हे

- ★
१. पृथ्वीवर तू कुठं निघालास?
 २. कुणी सांगितलं तुला?
 ३. पोपट कोठे आहे? पोपट उडून गेला.
 ४. घरोघरी हेच चालते, नाही का?
 ५. त्याने विचारले, "आई केव्हा ग दवाखान्यातून परत येणार?"
 ६. गणेश, तू अभ्यास पूर्ण केलास.
 ७. 'चार दिवस' या एकांकिकेत विजय तेंडुलकर म्हणतात.
 ८. अरेरे! तो मेला.
 ९. मुलांनी सकाळी लवकर उठावे, आंघोळ करावी, देवपूजा करावी, आई-वडिलांना नमस्कार करावा व आपल्या शाळेत जावे.
 १०. शिवा म्हणाला, "चल, आता आपण चित्र काढूया."